

Öğrenme Güçlüğü

www.izmirdislexi.com

Öğrenme Güçlüğü

Öğrenme güçlüğü her dilde, her kültürde ve her ulusta görülen bir sorundur. Her okulda, ortalama ya da ortalamanın üstünde zekaya sahip olduğu halde okuma, yazma ya da matematik becerileri kazanmada ve kullanmada güçlük çeken çocuklara rastlamak olasıdır. Bu sorun hekimler tarafından geçen yüzyılın başlarında farkedilmiş ve 1960'lı yıllarda yaygın biçimde tanınmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, az gelişmiş toplumlarda bilindiği pek söylenemez.

Öğrenme güçlüğü geniş ve dar anlamda kullanılan bir terimdir. Travma, zehirlenme, oksijensiz kalma gibi nedenlerle beynin belirli işlevlerinin zarar görmesi; işitme, görme duyularında güçlükler; otizm, asperger gibi yaygın gelişimsel bozukluklar vb. öğrenme bozukluğuna yol açar. Bu, geniş anlamda öğrenme güçlüğüdür.

Dar anlamda öğrenme güçlüğü, özel öğrenme güçlüğü olarak da adlandırılır. Dinleme, konuşma, okuma, yazma, akıl yürütme ya da matematik becerilerin kazanılması ya da kullanılmasında ciddi güçlüklerin görüldüğü türdeş olmayan bir grup bozukluğu anlatır.

Özel öğrenme güçlüğü'nün değişik görüntüleri disleksi, disgrafi, diskalkuli (okuma, yazma, matematik bozukluk) gibi adlar alır. (Burada, öğrenme güçlüğü ile özel öğrenme güçlüğü eş anlamlı olarak kullanılmıştır.)

Kişi, öğrenme güçlüğü'nü doğuştan getirir ve bozukluk yaşam boyu sürebilir. Öğrenme güçlüğü'nün merkezi sinir sistemindeki işlev bozukluğuna bağlı olduğu varsayılır Kişide öğrenme güçlüğü yanında, davranışları denetlemede, sosyal ilişkilerde sorunlar görülebilir ancak bunlar öğrenme güçlüğü'nün nedeni değildir. Öğrenme güçlüğü diğer engellerle (örneğin, duyuusal yetersizlik, zihinsel engel ya da ağır duyuusal bozukluklar) ya da dışsal etkilerle (örneğin, kültürel farklılık ya da yetersiz/uygun olmayan öğretim) eşzamanlı olarak bulunsa bile, bu engellerin ya da etkilerin sonucu değildir. Kişi, öğrenme güçlüğü'nü doğuştan getirir ve bozukluk yaşam boyu sürebilir. Öğrenme

güçlüğünün merkezi sinir sistemindeki işlev bozukluğuna bağlı olduğu varsayılır. Kişide öğrenme gücü yanında, davranışları denetlemede, sosyal ilişkilerde sorunlar görülebilir ancak bunlar öğrenme gücünün nedeni değildir. Öğrenme gücü diğer engellerle (örneğin, duyuşal yetersizlik, zihinsel engel ya da ağır duyuşal bozukluklar) ya da dışsal etkilerle (örneğin, kültürel farklılık ya da yetersiz/uygun olmayan öğretim) eşzamanlı olarak bulunsa bile, bu engellerin ya da etkilerin sonucu değildir.

Öğrenme gücü çok çeşitlilik gösteren bir sorun olduğu için birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlarda bazı benzer öğeler vardır ve bunlar öğrenme gücü olan çocukların ortak özellikleri olarak da görülebilir. Öğrenme gücü tanımlarındaki ortak öğeler şunlardır:

- **Merkezi sinir sisteminde işlev bozukluğu:** Tüm öğrenmeler, merkezi sinir sisteminin temel bölümü olan beyinde gerçekleşir. Buradaki bir işlev bozukluğu, öğrenmede sorunlara yol açar. İşlev bozukluğu, hekimin dıştan muayenesi ile değil, belirli davranışların gözlenmesiyle kapasiteden ibaret değildir, birçok yetenekten oluşur. Yetenekler herkeste aynı oranda gelişmez ve bazılarının gelişiminde gecikme olabilir.
- **Öğrenme etkinliklerinde güçlük:** Öğrenme gücü olan çocuklar temel okuma yazma ve aritmetik becerilerinin kazanılmasında, yazılı ya da sözlü anlatımda güçlük çekerler. İlerideki sınıflarda bunlara diğer derslerde yaşanan başarısızlıklar da eklenir.
- **Kapasite ve okul başarısı arasındaki farklılık:** Öğrenme gücü olan çocuklar ortalama ve ortalamanın üstünde bir öğrenme kapasitesine sahip olmalarına karşılık, ders başarıları oldukça düşüktür. Bu sapma ikinci ya da üçüncü sınıftan başlayarak belirlenebilir. Ancak bu sapma, öğrenme gücü dışındaki bazı nedenlerden de kaynaklanabilir.
- **Diğer nedenlerin dışlanması:** Bu öğe, öğrenme gücünün zihinsel gerilik, görme bozukluğu, işitme bozukluğu ya da ekonomik, kültürel, sosyal yoksunluk gibi etkenlere bağlı olmadığını anlatır. Bununla birlikte, uygulamada bu etkenlerin dışlanması güçtür. Çünkü bir çok çocukta öğrenme gücü yanında dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu

Öğrenme Güçlüğü ve IQ

gibi başka sorunlar da gözlenebilir. Bazen hangi sorunun birincil, hangisinin ikincil olduğunu belirlemek kolay değildir.

Öğrenme güçlüğü zihinsel engelden bir çok bakımdan farklı olmasına karşılık, okula ilk başladığı yıl hafif zihinsel engelli çocuk ile öğrenme güçlüğü olan çocuğu ayırmak güç olabilir. Bunun başta gelen nedeni, bu çocukların temel okuma yazma ve matematik becerilerde başarılarının çok düşük olmasıdır.

Hafif zihinsel engelli çocuğun kapasitesi 50-55 IQ alt sınırı ile 70-75 IQ üst sınırı arasındadır. Uyumsal davranışlarında da (öz bakım becerileri, dil ve konuşma becerileri, sosyalleşme vd.) yaşından beklenenin çok altındadır. Öğrenme güçlüğü olan çocuğun kapasitesi 85-115 IQ (normal sınır) ve üstünde olup, uyumsal davranışların birçoğunda sorunu yoktur.

Zihinsel engelli bir çocukta özel öğrenme güçlüğü de görülebilir.

Ancak, öğrenme güçlüğü'nün derecesi ne olursa olsun, çocuğun birincil sorunu zihinsel engeldir. Hafif zihinsel engelli çocukların bazıları temel okuma becerilerini ilk yıl kazansalar bile, okuduğunu anlamada yaşının ya da buldukları sınıf düzeyinin gerisindedirler ve ara giderek açılır.

Öğrenme güçlüğü olan zeki bir çocuğun sorunu bazen farkedilmeyebilir. Örneğin, 11 yaşında ve 140 IQ'ya sahip bir çocuk, ortalama başarı gösterirse bu durum büyük bir olasılıkla, başta öğretmen olmak üzere hiç kimsenin dikkatini çekmez. Aslında, bu çocuk sınıfta en iyi öğrenen öğrenci olmalı ve kendisinden birkaç yaş büyüklerin öğrendiklerini öğrenebilmelidir.

Görülme Sıklığı

Öğrenme güçlüğü, okul çağındaki çocukların %2-10'unda görülen bir sorundur (DSM-5). Bu oran, tanımdaki ölçütlere ve güçlüğüün derecesine bağılı olarak değişir. Öğrenme güçlüğüünün erkeklerde görülme sıklığıının kızlara göre daha fazla olduğu yönünde yaygın bir kanı varsa da, nüfus araştırmaları iki cinsiyet arasında fark olmadığını göstermiştir.

Okul çağındaki çocukların yaklaşık %10'unun özel eğitim gereksinimi olduğu düşünülürse, öğrenme güçlüğü olan çocuklar, bu grubun yaklaşık yarısını oluşturur. Öğrenme güçlüğü olan çocuğun kapasitesi 85-115 IQ (normal sınır) ve üstünde olup, uyumsal davranışların birçoğunda sorunu yoktur.

Öğrenme Kuramları ve Öğrenme Güçlüğü

Psikolojide, öğrenme güçlüğü alanı ile ilgili başlıca üç kuram vardır: gelişim psikolojisi kuramları, davranışçı psikoloji kuramları ve bilişsel psikoloji kuramları.

- **Gelişim Psikolojisi:** Gelişim psikoloji kuramlarına göre, bilişsel yeteneklerin ya da düşüncenin olgunlaşması sıralı bir gelişim izler. Gelişim, tüm bilişsel yeteneklerde aynı oranda olmaz. Bazılarında gecikmeler olur ve öğrenme sorunları ortaya çıkar. Bu durum temel okuma yazma ve matematik becerilerin kazanılmasında belirgin biçimde gözlenir. Ancak okul öncesinde ve temel eğitimin ilk yıllarında uygulanan açıklayıcı öğretim (explicit teaching), çocuğun gelişimsel gecikmesinin getireceği akademik sorunların üstesinden gelmesine yardımcı olur.
- **Davranışçı Psikolojisi:** Davranışçı psikoloji, öğrenme davranışının nasıl biçimlendiğini anlamamıza yardım eder. Davranışçı kuramlar, öğrenme güçlüğü alanındaki değerlendirme ve öğretim yöntemlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu kuramlara göre, birbu üç bileşenin analizini gerektirir. Davranış analizi ile, karmaşık beceriler alt becerilere ayrılabilir. Çocuk, alt becerileri sırayla öğrenerek hedef davranışı kazanabilir.
- **Bilişsel Psikolojisi:** Bilişsel kuramlar, hangi bilişsel özelliklerin öğrenmeyi etkilediğini daha iyi anlamamızı sağlamaya çalışır. Bilişsel kuramlara göre, çocuklar bilgiyi işleme ve kullanma yeteneklerinde farklılıklar gösterirler. Bu nedenle, öğretmen çocukların bilgi işlemedeki yeterlilik ve yetersizliklerini gözlem ya da testler aracılığıyla belirlemelidir. Sonra bu bilgiye dayalı olarak uygun öğretim yöntemleri seçmelidir. Örneğin, işitsel yeteneklerinde bozukluk olan çocuk, işitmeye dayalı öğretim yaklaşımlarında (örneğin, fonetik yöntem) güçlük çeker.

Bilişsel psikolojide başta gelen öğrenme kuramı, bilgi işlem kuramıdır. Bilgi işlem kuramına göre öğrenme sırasında insan zihni bir bilgisayar gibi çalışmaktadır; girdi, işlem ve çıktı. Örneğin, çocuğa bir sözcük gösterilir (girdi). Çocuk, sözcüğü tanımak ve onun sesini, anlamını belirlemek için belleği araştırır (işlem). Sonunda sözcüğü söyler (çıkı).

Bilgi işlem kuramı üç tür bellek tanımlar; duymusal kayıt, kısa erimli bellek (ya da çalışan bellek) ve uzun erimli bellek. Duyu organlarıyla gelen bilginin (duyulan, görülen şeyler) bir kopyası özet olarak duymusal kayıta depolanır. Dikkat harcanmadığında,

bunlar duymusal kayıttan hemen silinir. Bunun öğrenme bakımından önemi, öğrenme sırasında çocuğun dikkatinin sağlanmasıdır. Öğretmenin “Sınavda çıkabilir.” demesi ya da elindeki kalemi yazı tahtasına vurması dikkati sağlamaya ilişkin örneklerdir.

Kısa süreli bellek, geçici bellek sistemidir. Kişi, duymusal kayıta yer alan bilginin bilinçli biçimde farkında olmamasına karşılık, kısa süreli bellekteki bilginin tam olarak bilincindedir. Bilgi burada kısa bir süre kalır ve herhangi bir işlem görmezse, kaybedilir.

Uzun süreli bellek, kalıcı bellektir. Öğrenmenin gerçekleşmesi için bilginin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe aktarılması gerekir. Uzun süreli bellekle ilgili sorun, bilginin depolanması değil, anımsanması yani kısa süreli belleğe (çalışan bellek) çıkarılmasıdır. Bilginin kısa süreli bellekte nasıl daha uzun süre tutulabileceğine ve uzun süreli bellekten kısa süreli belleğe nasıl kolayca çıkarılacağına ilişkin bazı teknikler vardır.

Değerlendirme ve Tanı

Değerlendirme, başlıca iki nedenle yapılır. Birincisi, çocuğun sorunun öğrenme güçlüğü mü, yoksa başka bir engel mi olduğunu, ikincisi bireysel eğitim planının hedeflerini belirlemektir.

Öğrenme güçlüğü'nün değerlendirilmesinde biri geleneksel, diğeri informal değerlendirme olmak üzere iki yaklaşım söz konusudur. Geleneksel yaklaşımda standart testler kullanılır. Standart testlerde öğrencinin performansı, testin standardize edildiği norm grubunda yer alan aynı yaştaki çocukların ortalama performansı (normlar) ile karşılaştırılır.

Standart testler, normal dağılım gösteren öğrencilerin yarısının ortalamanın üstünde, yarısının ortalamanın altında olduğu istatistiklere dayalı testlerdir. Geçerlik, güvenilirlik gibi özellikleri, standart uygulama yönergeleri ve norm tabloları vardır. Ancak, istatistiksel bakımdan ne kadar sağlam olsalar da, bazı sınırlılıkları vardır. Bu testler öğrencinin sınıfta neleri öğrendiğine, neleri öğrenmediğine ilişkin bilgi vermezler.

Standart testler, normal dağılım gösteren öğrencilerin yarısının ortalamanın üstünde, yarısının ortalamanın altında olduğu istatistiklere dayalı testlerdir. Geçerlik, güvenilirlik gibi özellikleri, standart uygulama yönergeleri ve norm tabloları vardır. Ancak, istatistiksel bakımdan ne kadar sağlam olsalar da, bazı sınırlılıkları vardır. Bu testler öğrencinin sınıfta neleri öğrendiğine, neleri öğrenmediğine ilişkin bilgi vermezler.

İnformal değerlendirmenin otantik değerlendirme, performans değerlendirmesi, dosya değerlendirme, dinamik değerlendirme gibi değişik türleri vardır. Otantik değerlendirmede çocuğa bir okuma parçası okutulur, bir konu üstünde ikna edici bir konuşma yapması istenir, bir konuya ilişkin mektup yazdırılır ya da matematiği kullanarak verilen gerçek problemleri çözmesi istenir. Performans değerlendirmesinde

çocuğun müfredat programına göre ne yapabildiğini değerlendirmeye yönelik test uygulanır. Dosya değerlendirmede çocuğun yaptığı ödevler, sınav kağıtları, yazdığı yazılar, defterleri vb. incelenir. Dinamik yaklaşımda öğretmen, çocuğun ne öğrendiğini değil, öğrenme etkinliği aracılığıyla onun öğrenme yeteneğini değerlendirmeye çalışır.

Değerlendirmeye yönelik bilgi başlıca beş kaynaktan elde edilir; görüşme, gözlem, dereceleme ölçekleri, informal ve standart ölçekler.

Görüşmede, ebeveynlerden doğum öncesinden başlayarak çocuğun gelişim öyküsüne ve ailedeki diğer bireylerin öğrenme sorunlarına ilişkin bilgi alınır.

Gözlem, öğrenme güçlüğünü değerlendirmede gereklidir. Çünkü test ya da görüşme ile çocuğun birçok özelliği yeterince belirlenemez. İyi bir gözlemci, çocuğun önemli birçok özelliğini ve davranışını farkedebilir. Gözlem ayrıca, diğer değerlendirme araçlarının bulgularını doğrulama işlevi görebilir. Dereceleme ölçekleri, öğretmen ya da ebeveynlerin çocuğa ilişkin gözlemlerini ya da izlenimlerini belirli kategorilerde (örneğin, işitsel ve görsel algılama, sözel anlatım, yazılı anlatım, davranış, motor beceriler gibi) gruplanmış soruları dereceleyerek belirtmelerine dayanır.

İnformal değerlendirmeler, çocuğun sınıfta halihazırda öğrendiklerini temel alan değerlendirmelerdir. Standart testlere göre bazı avantajları vardır. Daha sık uygulanabilirler ve kuralları esnektir. Okuma, aritmetik, dil, devinim becerileri vb. gibi birçok alanda informal değerlendirme yapılabilir.

Geleneksel değerlendirmede, geniş bir öğrenci grubu üstünden çıkarılmış normlar ve standardize edilmiş ölçekler kullanılır. Uygulama, puanlama ve yorumlamaya ilişkin kurallar ve normlar ölçeğin elkitabında yer alır. Standart ölçeklerin birçoğu, uygulayıcıların ölçekle ilgili eğitim almasını gerektirir. Zeka, başarı, okuma, matematik, dil becerileri, devinim becerileri gibi çeşitli alanlar için geliştirilmiş çok sayıda standart

ölçek vardır. Bunların bazıları zeka ya da okuma gibi bir tek alan için geliştirilmiştir. Diğerleri birden çok alanı kapsayan test bataryaları biçimindedir.

Değerlendirme sürecinde elde edilen bilgilerden, öğrenme güçlüğü tanısında ve bireysel eğitim programı hazırlanmasında yararlanır.

Öğrenme Güçlüğünün Medikal Yönü

Tüm öğrenmeler, beyinde gerçekleşir. Beyindeki işlev bozukluğu, öğrenme sürecini olumsuz yönde etkiler. Öğrenme güçlüğü, bu karmaşık organdaki işlev bozukluğunun sonucudur.

İnsan beyni, yapısı ve metabolizması aynı olan biri sağ, diğeri sol iki yarıküreden oluşur. Her yarıküre, dört lop ve bir motor alan yer alır. Bir yarıküredeki motor alan, vücudun diğeri yanındaki motor etkinlikleri yönetir. Görme ve işitme merkezleri her iki yarı kürede de vardır.

Yarıküreler yapı bakımından aynı gözükseler de, işlevleri farklıdır ve bu farklılık yaşamın ilk yıllarında gözlenebilir. Sol yarıküre sözel işlevlerde, sağ yarıküre sözel olmayan işlevlerde özelleşmiştir. İşitsel ve görsel uyarılar yarıkürelere eş zamanlı olarak taşınsa da, sözel uyarılara sol beyin yanıt verir. Bugün, beyin ve öğrenme güçlüğü arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılmasını sağlayan gelişmiş görüntüleme teknikleri sayesinde, beynin yapısı ve işlevlerine ilişkin araştırmalar artmıştır. Beyin ve okuma arasındaki bağlantıya ilişkin MRI ile yapılan araştırma sonuçları, dislektik kişilerin beyinlerinin yapı ve işlev bakımından normal beyinden farklı olduğunu ortaya koymuştur. Otopsi çalışmalarında da benzer bulgular elde edilmiştir. Birçok insanda temporal loplara (planum temporale) simetrik olmadığı ve sol bölgenin, sağ bölgeden daha geniş olduğu, dislektiklerde ise simetrik olduğu görülmüştür.

Yarıküreler yapı bakımından aynı gözükseler de, işlevleri farklıdır ve bu farklılık yaşamın ilk yıllarında gözlenebilir. Sol yarıküre sözel işlevlerde, sağ yarıküre sözel olmayan işlevlerde özelleşmiştir. İşitsel ve görsel uyarılar yarıkürelere eş zamanlı olarak taşınsa da, sözel uyarılara sol beyin yanıt verir. Bugün, beyin ve öğrenme güçlüğü arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılmasını sağlayan gelişmiş görüntüleme teknikleri sayesinde, beynin yapısı ve işlevlerine ilişkin araştırmalar artmıştır. Beyin ve okuma arasındaki bağlantıya ilişkin MRI ile yapılan araştırma sonuçları, dislektik kişilerin beyinlerinin yapı ve işlev bakımından normal beyinden farklı olduğunu ortaya koymuştur. Otopsi çalışmalarında da benzer bulgular elde edilmiştir. Birçok insanda temporal loplara (planum temporale) simetrik olmadığı ve sol bölgenin, sağ bölgeden daha geniş olduğu, dislektiklerde ise simetrik olduğu görülmüştür.

Ağır okuma bozukluğu olan bireylerin bulunduğu ailelerde yapılan incelemeler, sorunun kalıtımsal temeli olduğunu göstermiştir. İviz incelemeleri de, dislekside kalıtımın önemli rol oynadığını, ayrı yetişen ikizlerde bile, okuma güçlüğünün özelliklerinin benzer olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Dikkat Eksikliği Bozukluğu

Öğrenme güçlüğü olan çocukların %25-40'ında dikkat eksikliği bozukluğu semptomları görülmüştür. Dikkat eksikliği bozukluğu, yetersiz dikkat becerileri, dürtüsellik ve çoğu zaman hiperaktivite ile birlikte görülen nörolojik bir sorundur. Dikkat eksikliği, dikkati bir etkinlik üstünde yeterli süre sürdürememektir. Dürtüsellik, bir eylemin sonucunu düşünmeden hemen harekete geçme eğilimidir. Hiperaktivite, aşırı hareketlilik ve sakin olmada güçlük çekmedir. Bu belirtilerde yaşla birlikte değişiklikler olur. Küçük çocukların hiperaktivitesi koşma, tırmanma gibi büyük motor etkinlikler biçimindedir ve birkaç dakikadan daha uzun süre hareketsiz duramazlar. Ancak hiperaktivite ile çok hareketlilik farklıdır. Hiperaktif davranışlar gelişigüzeledir ve iyi organize edilmiş değildir. Daha ileri yaştaki çocuklar yerinde uzun süre oturamazlar ve sınıfta çok konuşurlar. Kardeşleriyle ve arkadaşlarıyla sık sık kavga ederler. Sınıftaki çalışmalarını tamamlayamazlar ve önemli bilgileri kaçıırırlar. Ergenlerde hiperaktivite önemli ölçüde azalmasına karşılık, dikkat yetersizliği sürer ve bunlara davranışsal sorunlar, düşük özsaygısı, bazen depresyon eşlik eder.

Dikkat eksikliği bozukluğu olan çocukların birçoğu dikkat yetersizliği sorununu çözmek ve hiperaktif davranışları kontrol altına almak için ilaç kullanmaktadır. Ancak ilaçlar, uykusuzluk, iştahsızlık, uyuşukluk ve başka olumsuz etkiler yaratmadan hiperaktiviteyi kontrol etmeli, dikkat süresini arttırmalı, dürtüsel ve saldırgan davranışları azaltmalıdır.

Öğrenme Güçlüğü ve Özel Eğitim Ortamı

Öğrenme güçlüğü olan çocuğun özel eğitim ve ilişkili hizmetleri nerede alacağı bireysel eğitim planında yer alır. Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler akademik ve sosyal bakımdan en çok yararı normale en yakın ortamdaki sağlarlar. Diğer ortamlar (kaynak oda, özel sınıf, özel okul) etiketlenmelerine neden olur. Ancak diğer yandan, öğrenme güçlüğü olan çocuğun yaşadığı sorunun doğası gereği normal sınıfta kolayca sağlanamayan bireysel ve oldukça yapılandırılmış bir eğitime yoğun gereksinimi vardır.

Öğrenme güçlüğü olan çocukların özel eğitimi normal sınıfta, kaynak oda, özel sınıf ya da özel okulda yapılabilir. Normal sınıf en az sınırlayıcı eğitim ortamıdır. Özel okul en sınırlayıcı ortamdır.

Öğrenme güçlüğü olan çocukların özel eğitimi normal sınıfta, kaynak oda, özel sınıf ya da özel okulda yapılabilir. Normal sınıf en az sınırlayıcı eğitim ortamıdır. Özel okul en sınırlayıcı ortamdır. Çünkü burada yalnızca engelli çocuklar bulunur. En az sınırlayıcı çevre, engelli ve engelli olmayan öğrencilerin olabildiğince bir arada oldukları ortamdır. Ancak, yerleştirme kararına bağlı olarak çocuk haftanın ya da günün bir bölümünü normal sınıfta, diğer bölümünü kaynak oda, özel sınıf ya da özel okulda geçirebilir.

Özel eğitimin nerede yapılacağı kararında, çocuktaki öğrenme güçlüğü'nün derecesi, gereksinim duyduğu diğer hizmetler, sahip olduğu akademik ve sosyal beceriler, bulunduğu okul kademesi (ilkokul, ortaokul, lise) gibi etkenler rol oynar.

Bireysel eğitim programının hazırlanmasında ve yerleştirme kararında normal sınıf öğretmeni, özel eğitim personeli, okul psikoloğu (rehber öğretmen) ve okul yöneticisi gibi çocuğun eğitimiyle ilgili kişiler yer alır. Çocuğun ebeveynlerinin, yerleştirme kararını onaylama ve itiraz etme hakkı olmalıdır.

- Normal Sınıf: Özel eğitimin normal sınıfta yapılması (kaynaştırma) okul içinde eksiksiz bir destek sisteminin bulunmasını gerektirir. Çocuğu normal sınıfta tutmak tek başına yeterli değildir.

Normal sınıfta öğretim ya doğrudan öğrenme güçlüğü öğretmeni tarafından yapılır ya da onun desteği ve gözetimiyle normal sınıf öğretmeni tarafından yapılır. İdeal olan, sorumluluğu her iki öğretmenin üstlenmesidir. Sınıf öğretmeni, sınıfına yerleştirilen çocuğun eğitimi için gerekli bilgi, beceri ve donanıma sahip olmalıdır. Normal sınıfa

yerleştirilen çocuk, özel eğitim ve ilişkili diğer hizmetleri almak için günün belirli bir bölümünde sınıf dışında (kaynak oda, özel sınıf, özel okul gibi) olur ya da bu hizmetler özel eğitim personeli tarafından normal sınıfta verilir.

- **Kaynak Oda:** Kaynak oda, normal sınıfa giden engelli çocuk için günün bir bölümünde iyileştirici eğitim (remedial education) ve değerlendirmehizmeti sağlayan bir destek ünitesidir. Kaynak oda, haftalık çalışma çizelgesi ve müfredat programı bakımından esneklikte. Çocuğun buraya hangi gün ve saatlerde gideceğini normal sınıf öğretmeni belirler. Öğrenciler, beden eğitimi gibi sevilen derslerde gönderilmez.

- **Özel Sınıf:** Özel sınıfa yerleştirilen öğrenci, bir okul gününün çoğunu burada geçirir. Özel sınıfta geçirilen süre çok olduğundan, öğrenme güçlüğü derecesi ağır birçok çocuğa daha çok bireysel öğretim sağlaması bakımından avantajlıdır. Ayrıca, ağır öğrenme güçlüğü olan çocuğun normal sınıfın yarışmacı ortamında sürekli başarısızlık yaşamaması nedeniyle özsaygısı ciddi biçimde zedelenebilir. Özel sınıfta ise, bireysel eğitim programı çerçevesinde teke tek öğretim yapıldığından böyle bir sorun yaşanmaz. Bununla birlikte, özel sınıfın bir amacı da, öğrencinin normal sınıfa aktarımı için onun kendini organize etme ve bağımsız öğrenme becerileri geliştirmesine yardım etmektir.

Özel sınıfların bazıları kategoriktir ve yalnızca öğrenme güçlüğü olan ya da başka bir gruba yöneliktir. Diğerleri karmadır ve değişik engel gruplarından öğrenciler vardır.

- **Özel Okul:** Özel okula, öğrenme güçlüğü olan çocukların bazıları tam zamanlı, bazıları yarı zamanlı olarak katılır. Özel okullar, diğer seçeneklere oranla daha çok uzman personele ve donanıma sahiptir. Burası da bireysel eğitim programı temelinde çalışır ve çocuğu normal okul ortamına aktarmayı amaçlar.

İlk Çocukluk Dönemi ve Öğrenme Güçlüğü

İlk çocukluk yılları tüm çocuklar için önemlidir. Öğrenme özellikleri beklenenden farklı olan çocuklar için daha da önemlidir. Bu nedenle, öğrenme güçlüğü olan ya da öğrenme güçlüğü riski taşıyan okul öncesi çocuklar erken belirlenmeli ve uygun destek sağlanmalıdır. Öğrenme güçlüğü, çocuğun okuma yazma ve matematik gibi üst düzey bilişsel beceriler kazanmaya başladığı birinci sınıfta daha belirginse de, bazı belirtiler okul öncesi dönemde de görülebilir. Sorunlar erken belirlenip uygun özel eğitim sağlandığında, ileride yaşanması olası okul başarısızlığı büyük ölçüde önlenabilir ya da azaltılabilir. Bilimsel araştırmalar, erken müdahalenin bilişsel, sosyal gelişimi arttırdığını ve olası davranışsal sorunların azalttığını göstermiştir.

Öğrenme güçlüğü'nün okul öncesi dönemdeki işaretleri çocuğun devinimsel gelişiminde, konuşma ve dil gelişiminde, duyuşal süreçlerde, dikkat yeteneğinde gözlenebilir. Öğrenme güçlüğü'nün bu yaş dönemindeki ipuçları, ilk ve ortaöğretim yıllarında yaşanması olası başarısızlıkların yordayıcısıdır.

Kaba devinim becerileri. Kaba devinim etkinlikleri kol, bacak, boyun, göğüs kaslarıyla ilgilidir. Kaba devinim becerilerinde sorunu olan çocuklar yürüme, koşma, sıçrama, atlama, sekme, atma, tutma, bisiklete binme gibi becerilerde yaşlarına göre oldukça yetersiz görünürler.

İnce devinim becerileri. İnce devinim etkinlikleri parmak kasları, iki el arasındaki eşgüdüm ve el-göz eşgüdümüyle ilgilidir. İnce devinim sorunu olan çocuklar giyinme, yemek yeme, düğme ilikleme, kalem tutma gibi becerileri öğrenmede yavaştırlar. Yap-boz, lego gibi eşgüdüm gerektiren oyunlarda güçlük çekerler. İnce devinim güçlükleri okul yıllarında yazı yazmada kendini gösterir. Ancak, öğrenme güçlüğü olan birçok çocuk devinimsel gelişim sorunu göstermez. Hatta bazılarının devinim becerileri mükemmel bile olabilir.

İşitsel süreç. İşitilene doğru yorumlama yeteneği, öğrenmede belki de en önemli etkidir. İşitsel süreçlerde sorunları olan çocuklar, temel okuma becerilerini kazanmada güçlükle karşılaşırırlar. İşitsel süreç işitsel ayırdetme, işitsel bellek, işitsel sıralama ve ses birleştirmeyi içerir. İşitsel süreçlerde yetersiz olan çocuklar işitme engelli değildir. İşitirler fakat doğru yorumlayamazlar.

Görsel süreç. Görsel öğrenmede ve özellikle okumayı öğrenmede önemli rol oynar. Görsel süreçle ilgili güçlüğü olan çocuklar görebilirler fakat rakamları, harfleri ya da sözcükleri ayırdetmede ve bunları uzun süreli bellekte tutmada sorun yaşarlar. Dil Becerileri. Konuşmanın kazanılmasında yaşanan sorunlar, öğrenme bozukluğunun bir diğer erken belirtisidir. Dil becerilerinde sorunları olan çocuklar sözel dili anlamada ve sözel anlatımda güçlük çekerler.

Dikkat Sorunları. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar dikkat eksikliği bozukluğu ile bağlantılı davranışlar gösterirler. Yerinde duramazlar, koşarlar, tırmanırlar, bir yere çıkıp atlarlar, gürültü yaparlar. Bir etkinlik üstünde yoğunlaşamazlar. Birini bitirmeden diğerine geçerler ve başladıkları işi bitirmezler. Dürtüseldirler ve bir davranışın sonucunu düşünmeden harekete geçerler. Öğretmenin sorusu bitmeden yanıt verirler. Paylaşmak ve sıra beklemek istemezler.

İlk çocukluk dönemindeki değerlendirmede asıl rol standart testlere değil, informal araçlardadır. Çocuğun doğal ortamda gözlenmesi ve değerlendirilmesi daha gerçekçi veriler sağlar.

İlk çocukluk döneminde, tüm çocuklar için tarama biçiminde kısa değerlendirmeler yapılır. Bu aşamada, çocukların görme, işitme yeterlilikleri, konuşma, dil ve bilişsel gelişimleri, devinim becerileri, sosyal ve duygusal olgunluklarına ilişkin kısa bilgiler alınır. Elde edilen verilerden, daha ayrıntılı incelemeyi gerektiren çocukları belirlemek için yararlanılır.

Tanı aşamasında ise, çocuk informal ve standart araçlarla kapsamlı biçimde değerlendirilir. Sorunların neler olduğu, derecesi ve bireysel eğitim programının hedefleri kararlaştırılır.

Ergenlik, Yetişkinlik ve Öğrenme Güçlüğü

Ergenlik döneminin güvenlik ile bağımsızlık çatışması, hızlı fiziksel değişiklikler, cinsel gelişim, arkadaş grubunun baskısı, kendini düşünme gibi özellikleri vardır. Bu nedenle ergen için bir kargaşa ve uyum dönemidir. Öğrenme güçlüğü ve ergenliğin özellikleri bir araya gelerek, öğrenmede ve kişiler arası ilişkilerde güçlükler artar.

Öğrenme güçlüğü olan ergenler ortak bazı özellikler gösterirler; başarısızlığı, çalışma becerilerinde yetersizlik, pasif öğrencilik, zayıf özsaygı, dikkat bozukluğu, motivasyon eksikliği, sosyal ilişki sorunları.

- **Okul Başarısızlığı:** Sesli okuma, yazılı anlatım ve matematik becerilerde yaşının ya da buldukları sınıf düzeyinin çok altındadırlar. Fen bilgisi, sosyal bilgiler, yabancı dil gibi derslerde de başarıları düşüktür ve bu yüzden birçoğu sınıf tekrarlar ya da okulu bırakır.
- **Alışma Becerilerinde Yetersizlik:** Dersi dinlemede, not tutmada, ders çalışmada, sınav hazırlığında, ödev yapmada ya da yazılı sınav sorularını yanıtlamada, zamanı planlamada, bilgiyi organize etmede güçlük çekerler.
- **Pasif Öğrencilik:** Öğrenme güçlüğü olan ergenler pasif öğrencidirler. Sürekli başarısızlık yaşadıklarından etkin ve katılımcı olmak yerine, edilgen olmayı öğrenmişlerdir. Bir problemi çözmeye çalışmak yerine, öğretmenin gelip ne yapacağını söylemesini beklerler.
- **Zayıf Özsaygı:** Zayıf benlik kavramı ve düşük özsaygısı uzun süre yaşanmış olan başarısızlığın sonucudur. Öğrenme güçlüğü olan ergenin yeteneklerine olan güveni azdır ve duygusal sorunları vardır.
- **Dikkat Bozukluğu:** Öğrenme güçlüğü sorunu olan çoğu ergen, ortaokul ve lisedeki akademik öğrenmelerin gerektirdiği dikkat kapasitesine sahip değildir. Dersler, daha uzun sürelerle konsantre olmayı gerektirir. Yeterince konsantre olamamak ergenin akademik gelişimini engeller.

- **Motivasyon Eksikliği:** Öğrenme güçlüğü olan çocuk, yıllarca başarısızlık yaşayarak ortaokul ve lise sınıflarına gelmiştir. Yeteneklerinden kuşku duymakta ve çabalarının boşuna olduğunu düşünmektedir. Zor bir şeyle karşılaştığında, hemen vazgeçer. Bazen başarı yaşasa da, bunun şans eseri olduğunu ya da kolay birşey olduğu için başardığını düşünür. Bu kuşkulu başarı doyum sağlamaz, ergenin özgüvenini arttırmaz.

- **Sosyalİlişki Sorunları:** Ergenlik yıllarında arkadaşlık ve akran onayının önemli olmasına karşılık, öğrenme güçlüğü olan ergenler, sosyal becerilerde yetersizliklerinden dolayı arkadaşlık kurmada ve sürdürmede güçlük çekerler.

Öğrenme güçlüğü ergenin okulun müfredat programındaki birçok şeyi yeterince öğrenmesini engeller. Ergen, okuma, yazılı anlatım ve matematik becerilerde yoğun iyileştirme (remedial) eğitimi almalı ve yetersiz, verimsiz olan çalışma becerilerini(zamanını planlama, not çıkarma ya da bilgiyi organize etme, sınav hazırlığı gibi) geliştirmesi için özel bir program uygulanmalıdır.

Üniversite Dönemi

Üniversitede öğrenci, öğretmen ilişkisi daha sınırlı ve sınavlar, ödevler daha aralıktır. Çocuk, kendisini daha az yönetmek zorunda olduğu sınıf sisteminden, eğitimin farklı biçimlerde yapıldığı ders sistemine geçer. Çoğu yurt düzenine alışmak, oda arkadaşlarına uyum sağlamak zorundadır. Bu geçişin başarılı olması için, üniversiteye başlamadan önce eğitim bir alması çoğu zaman gereklidir.

Yetişkinlik D6nemi

6ğrenme g6çl6ğünün neden olduğu sorunlar okul bitince sona ermez. 6ğrenme g6çl6ėu olan yetişkin, iř bulmada, s6rd6rmede ve doyurucu sosyal ilişkiler geliştirmede g6çl6k çeker. Araştırmalar, 6ğrenme g6çl6ėu olan yetişkinlerin sosyal beceriler geliştirme, iř bulma ve s6rd6rme, mesleki danışmanlık, meslek eğitimi, okuma, yazılı anlatım, b6te y6netimi, 6zsaygı ve 6zg6ven geliştirme vb. konularda desteğe gereksiniminin olduğunu ortaya koymuştur.

İzmir Disleksi'yi Sosyal Medyada Ziyaret Edin

www.izmirdisleksi.com

Bu özet, **İzmir Disleksi** Grubu tarafından yazılmıştır. **İzmir Disleksi**, disleksili çocukların, gençlerin ve onların ailelerinin danışma grubudur. Yazının hazırlanmasında desteklerini esirgemiyen **Dr. Çağatay ERTEN**'e çok teşekkür ederiz.